

Župančičeva pesem »Zorica« v šoli

Nazorni prizor.

(Konec.)

Osebi: Majda, učenka.

Njen stric.

Majda: Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se —

Stric: Počakaj! — Poglej, kakšno ločilo stoji za tretjo vrstico, za besedo hram?

Majda (začudeno): Tri pike! ...

Stric: Tri pike, da. Zakaj pa tri?

Majda: Ena bi zadoščala!

Stric: Misliš? Zakaj pa je potem pesnik postavil tri?

Majda: Kar tako!

Stric: O ne! — Vidiš, prav to je. Pomisliti moraš, da postavi pesnik vsako ločilo s premislekom. — Kaj storimo pri branju, ko pridemo do pike?

Majda: Tam je stavka konec, zato z glasom pademo in malo počakamo, preden začnemo čitati naslednji stavek.

Stric: Prav. In če so tri pike? Kaj pa potem? Kaj misliš?

Majda: No, potem ... potem pač počakamo trikrat!

Stric (se dobrodušno nasmeji): Hahaha! Reči hočeš, da počakamo dlje, kaj ne?

Majda: Da.

Stric: Zdaj si pa oglej to pesmico. — Zakaj hoče pesnik, da tam, kjer je postavil tri pike, počakamo dlje? Vsako ločilo ima svoj vzrok, smo rekli, kaj ne? — O čem govori pesmica v treh prvih vrsticah?

Majda: Čakaj, strček! (Po premisleku) O zorici, ki je obsvetila vrata in hram.

Stric: Daaa! — In naslednja vrstica? O kom govori?

Majda: O kom? (Plašno) O Mirku, ki se še zmerom v postelji greje.

Stric: Da, o Mirku. V prvih treh vrsticah o zorici, a v četrti že o Mirku!

Majda (živahno): Veš zakaj, strček?

Stric: Zakaj?

Majda: Ker je pogledala zorica skozi okno in zagledala lenega Mirka!

Stric: Čisto prav si povedala. Kaj je pa delala zorica prej?

Majda: Nič — bila je, žarela je! A potem se je začudila!

Stric: Je to kaj nenavadnega?

Majda (živahno): Seveda! (Zelo navdušeno) Veš kaj, strček! Kar zdi se mi, da je zorica celo govorila! (Proseče) Zelo rada bi poskušala tako povedati! Veš, najprej bom čisto mirno povedala, kako je zorica svečila, potem bom nekaj časa tiho in se bom samo čudila, kakor se je zorica, nato pa bom vzkliknila čisto začudeno: »Kdo se še v postelji greje?«

Stric (vesel): Poglej, kako znaš zdaj že vse lepo premisliti! Kar sama si rekla, da boš pred četrto vrstico počakala. Čisto dobro si občutila, da ima ta pesmica dva dela: prvega, ki nam pove — No, kaj nam pove?

Majda: Da je zorica obsvetila hram!

Stric: Tako je. In drugega, ki —

Majda (hiti proseče): Čakaj, čakaj, čakaj! D drugega, drugega pa, ki nam pove, ki nam pove... ki nam pove — kaj je zorica storila! (Veselo) Striček, naj zdaj povem še enkrat vso pesmico!

Stric: Le daj!

Majda (pove pesmico zelo izrazno in celó z vso šegavostjo, ki je v pesmici):

Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se še v póstelji grêje?
Zorica zlata se smêje:
Ni li te, Mirko, nič srám?

Stric: Zelo dobro! — A zakaj si pri zadnji vrstici: »Ni li te, Mirko, nič sram?« tako pomežiknila in zažugala s prstom?

Majda: Ker zorica Mirka ni strogo pokarala; samo ponagajala mu je!

Stric: Vidiš, ker si si vse tako živo predstavljala, kar ta pesem pripoveduje, si izrazila tudi vso njeno — No, kako pravimo človeku, ki se rad pošali?

Majda: Da je šaljiv!

Stric: Kako še drugače?

Majda: Da je, da je...

Stric: Da je —

Majda (ga prekine): Že vem, že vem: da je šegav!

Stric: Da, to sem hotel reči: pogodila si tudi šegavost te pesmicel!

Majda (prestrašeno): Striček! Nekaj sem pozabila! Gospod učitelj je rekel, da moramo paziti tudi na naglašene in nenaglašene zloge v pesmici, ker je sicer ne bomo pravilno povedali. To bi bila morala napraviti najprej! Jaz sem se doma že trudila s tem, pa mi ni šlo nič od rok!

Stric: Zato pa je šlo zdaj! Nič ni zamujenega, Majda! Nasprotno! — Če bi bila začela z določitvijo naglašanih in nenaglašanih zlogov, z mero, kakor se pravi, če bi torej iskala najprej mere (preden bi premislila vsebino pesmice in si skušala vse živo predstavljati, o čem govori), bi pri učenju poudarjala naglašene zloge vse preveč ter bi vse drugo zanemarjala, ker bi v prvi vrsti mislila na poudarjene in nepoudarjene zloge, namesto na vsebino, in bi tako povedala pesmico zelo slabo. Mere ni treba šele iskati! — Pesnik — pravi pesnik seveda, kakršen je Župančič — si tudi ne postavi čisto suhoparno prej mere, v kateri misli spesniti svojo pesem. To je pa tako: v pesniku je polno različnih čustev in misli, ki so že pripravljene v njem in samo čakajo, kdaj se bodo porodile. V globinah in skrivnostnih kotih njegove duše, njegovega srca se utrne nenadno žareča miselna ali čustvena iskra in ta iskra se razplameni v nov spev. Pesnik še ne ve točno, s kakšnimi besedami in v kakšni meri jo bo spesnil, on čuti v sebi le neko valovanje onih besed, ki jih bo napisal. Najprej se pojavi torej čustvo in misel, nato ono valovanje, ki ne more biti drugačno, nego ga povzroči ta prav dotična misel in čustvo; nenadno mu zazvene tudi že besede in pesnik jih ves zavzet zapiše. Zdaj šele pogleda — sam radoveden —, v kakšni meri je napisal pesem. —

Če bi delal narobe, to se pravi, če bi postavil najprej mero, bi moral k tej meri besed šele iskati; vse te besede bi se tako ne rodile nujno iz njegovega občutja — zato bi bila pesem suhoparna, slaba. — Prav tako zazvene pravemu pesniku tudi sozvočja ali rime končnih zlogov čisto nehoté. Pesnik tudi teh sozvočij nič ne poudarja, on jih doživlja! Zato tudi mi mere in rime ne smemo poudarjati! Izraznost mere in rim bo le tedaj lepa, če teh ne poudarjamo, temveč jih, zavedno sicer, a vendar nevsiljivo, lepo oblikujemo, to se pravi — če beremo ali prednašamo pesem čisto neprisiljeno, s pravim občutkom in z razumevanjem!

Majda: Razumem, striček. — (Proseče) No, poglejva zdaj, koliko naglašanih in nenaglašanih zlogov imajo posamezne vrstice.

Stric: Ne, Majda, tako narediva: pojdi zdaj domov in to sama napravi! Ti pesmico kar občuteno povej in verjemi mi — našla boš mero brez vsakega napora.

Majda (s skrbjo): Če bom le res!...

Stric: Prepričan sem o tem, sicer pa nocoj tako pridem k vam v vas, pa mi pokažeš, kaj si dognala.

Majda (ploskne veselo z rokami): Da, striček, pridi! Mama bo vesela in jaz tudi!

Stric: Pridem!

Majda (razposajeno): Veš kaj, striček, zdaj bom pa pesmico še enkrat povedala; najprej tako, kakor se ne sme, potem pa tako, kakor si me ti naučil!

Stric: Le!

Majda (na šaljiv način pretirava): glasno, gladko, jako hitro in resno, poudarjajoč zadnje besede):

Zórica, zórica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se še v pòstelji gréje?
Zorica zlata se sméje:
ni li te, Mirko, nič sràm?

Stric: Hahaha!

Majda: Zdaj pa le-po! (Mirno, pritajeno, čustveno; z radostnim glasom in šegavo. S pravim logičnim naglasom, ne da bi poudarjala mere in rime. Zasanjano in z nasmehom)

Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hrám... (Odmor).
(Začudeno) Kdo se še v postelji gréje?
(Veselo) Zôrica zlata se sméje:
(Šegavo) Ni li te, Mirko, nič sram?!...

Stric: No, vidiš, kako znaš!

Majda (vesela): Hvala ti, striček! Zbogom! Pa pridi nocoj, veš?

Striček: Pridem!

Majda: Na svidenje, striček!

Striček: Na svidenje!

Zastor.